

Published and distributed under permit (No. 145) authorized by the Act of October 3, 1917, on file at the Post Office of Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.

Predloga proti nemški lastnini podpisana.

VELIKE SOVRAŽNE KORPORACIJE PRIDEJO POD VLADNO KONTROLO.

Novi zakon proti sovražni lastnini je pravičen, ker varuje ameriško imetje.

Washington, D. C. — Predsednik Wilson je podpisal predlogo, ki daje vladi pravico, da prodaja nemško lastnino v Združenih državah in prevzame pomole nemških parobrodskih družb v Hobokenu N. J.

Upravitelj sovražne lastnine se ne bo po novem zakonu dotakniti lastnine posameznih oseb, ampak bo raztegnil svojo oblast na velike nemške korporacije, ki tvorijo del nemškega vojaškega sistema.

V velikih nemških podjetjih so zainteresirani kajzer, nemški kralji, knezi, junckerji in kapitalisti. Podjetja obratujejo in nosijo dobiček. Po prejšnjem zakonu je moč upravitelja sovražne lastnine segati le tako daleč, da je hranil dobiček, ki so ga prinašala podjetja sovražnim knezom in kapitalistom. Ta dobiček gre v milijone in gospodje v Berlinu so se zadovoljno smejali, ko so videli, kako Američani skrbijo, da se mnogi njih premoženje. Sedaj jih bo seveda veselje minilo.

PROFITARJI OBDOJENI.

Chicago, Ill. — Šestnajst trgovcev s kokoškami jajci, med njimi je tudi nekaj veleposrednikov, bo ne prostovoljno prispevalo za Rdeči križ od \$25 do \$200. Vsa denarna globa, ki jo imajo poravnati v enem mesecu znaša \$1.500. Profitarji, ki ne poravnajo v enem mesecu denarne globe, izgube oblastveno dovoljenje za trgovino.

Živilska uprava je izdala posebne odredbe za trgovino s kokoškami jajci, na katere se profitarji niso ozirali. Poslužili so se po izjavi vladnih nadzornikov navadno ne zvišajo, da kršijo odredbe. Profitarji so ponudili kupcu zaboj jajc na prodaj. Dali so mu svežo in rekli, da naj sam preišče kokoške jajca, če so dobra ali spridena. Profitarji so na ta način prodali lepo število starih kokoških jajc in napravili lep profit. Škoda, da niso poleg denarne globe, še takole za mesec dni obsojeni v prisilno delavnico, da bi se bolj hitro odvadili profitarstva.

Živilski upravitelj iz držav Illinois, Wisconsin, Michigan in Iowa, ki so se sestali na konferenci v Chicago, so pronašli, da mnogi mlini obratujejo brez oblastvenega dovoljenja.

NABIRALNIK ZA ACITILENSKI PLIN EKSPLOZIV.

Charleston, S. C. — Tukaj je eksplozivni nabiralnik za acitilenski plin na parniku, ki so ga poravnali. Dva delavca sta ubita in devet jih je ranjenih.

NEPRAVILNI ODGOVORI NA VPRAŠALNI POLI SO PRILAGODILI ŠEST MEMOROV.

Indianapolis, Ind. — Sodisce je obsodilo Harry Stittingerja na šest mesecev zapora, ker je nepravilno odgovoril na vprašalni poli, ki mu je bila poslana od vojaške raziskovalne komisije. Stittingerjev ni hotel podpisati izjave, da jih vsak teden podpira s dvajsetimi dolarji, je pa sam izjavil, da podpira svoje starše.

Nemški avtokratje ne poznajo milosti.

KAJZER JE DAL USTRELITI DVE NUNI IN KAPLANA.

Od avtokratov se ne more drugega pričakovati kot grozovlado.

Washington, D. C. — Oficijska brzojavka iz Francije poroča, da je kajzer dal ustreliti dve nuni in kaplana iz bolnišnice sv. Elizabete v Antverpu. Ubili so jih na kasarniškem dvorišču, ko so usmrtili dr. D. Metsa, znanega belgijskega specialista za oči.

Druga brzojavka poroča, da so katoličani v Berlinu odredili poseben molitni dan za zmago nemškega kajzerja, ko so prišle v javnost vesti o kajzerjevi ofenzivi. Kajzer se je seveda zahvalil katoličanom za molitev in ukazal ustreliti dve katoliški nuni in katoliškega kaplana.

Združene države so skoraj eno leto v vojni. V tem času so prijele oblasti več nemških špijnov in agentov. Obsojeni so bili v ječo ali pa internirani. Do danes niso še nobenega nemškega vojuna ali agenta usmrtili v Združenih državah, dasiravno so jim bili dokazani sovražni čini proti Združenim državam. Vsak slepec lahko spozna, kako velika je razlika med demokratično ameriško republiko in avtokratično kajzerjevo Nemčijo. Nemški agent ali špijon pride v Združenih državah pred civilno sodišče, si lahko najame advokate, da ga branijo. Tam, kjer obstajajo in vlada železna pest nemškega kajzerja, je seveda drugače, pravzaprav je ravnotako kot v avtokratični Avstriji. Špijonaže obsodljiva oseba pride pred vojno sodišče, od katerega ne more pričakovati drugega kot obsodbo, čeprav je nedolžna. Ko je smrt na obsodba izrečena, je navadno na mestu izvršena. V takih razmerah se lahko vsak podlež nosi nad ljudmi, nad katerimi se hoče maščevati. Osebo, ki jo sovraži, ovari, da je izvršila hudodelstvo, ki ga ni izvršila. Beriči pridejo po ovadeno osebo in obravnava je kratka. Le malokdaj se posreči ovadeno osebo dokazati, da je nedolžna. Vojno sodišče izreče navadno smrtno obsodbo in obsodljeno osebo ustrelje ali obesijo.

Mnogim je še v spominu afera bolniške strežnice Caldwelllove. Ves svet se je zgražal nad smrtno obsodbo in protestiral. Posredoval je tudi predsednik Wilson v njen prilog, kajti takrat Združene države še niso bile v vojni s kajzerjevo Nemčijo. Vsi protesti niso pomagali, Caldwellovo so postavili od zid in ustrelili. Na angleškem postavijo Caldwellovi spomenik.

Dogodki v tej vojni dokazujejo, da se nemški avtokratje ne strahujejo moriti slabotnih žensk in otrok, če take morije slušijo njihovim namenom.

Proti taki avtokraciji je treba zbrati vse sile in moči, da se jo porazi. Kdor ne sodeluje v tem velikem boju demokracije proti avtokraciji na eden ali drug način in po svojih močeh na strani demokracije, izvrši hudodelstvo na človeštvo in je izdajalec človeštva.

Proti taki avtokraciji je treba zbrati vse sile in moči, da se jo porazi. Kdor ne sodeluje v tem velikem boju demokracije proti avtokraciji na eden ali drug način in po svojih močeh na strani demokracije, izvrši hudodelstvo na človeštvo in je izdajalec človeštva.

SPLOŠNA STAVKA NARASČA.

Kansas City, Mo. — Sedaj so se splošni stavki pridružili še cestno-železniški uslužbenci, kar delodajalci ne morejo priznati zahtev pravičnih delavcev in delavk. Mnogo do razkritja stavke je pripomoglo streljanje najstih strazarjev na manifestirajoče delavce. Vseh delavcev zdaj stavka nad 20.000 radi trmoglavosti podjetnikov.

Vsi saluni so zaprti.

VREME.

Danes lepo vreme, v temperaturi ne bo spremembe; lahki severozapadni vetrovi.

Zločinska sabotaža nemških vohunov razkrita.

NEMŠKI AGENTJE SO VLIPI ŠVINCE V LETALOVE VEZI.

Senatni odsek za vojaške zadeve preiskuje stvar.

Washington, D. C. — Veliko senzacijo je povzročil senator O. Verman iz Severne Karoline, ko je kazal v senatu zlomljeno letalovo vez in povedal senatorjem, kako ovirajo nemški špijoni in agenti gradnjo letal.

Senator je povedal, da je dobil zanesljive informacije od vladnega detektiva o hudodelski sabotaži v Curtissovem podjetju v Bufflu.

Senator je kazal zlomljeno vez bristolkega letala in opisal je, kako je bil del vezi navrtan od nemškega agenta in zalit s svinčeni. Ko je bila vez zopet prepletkana, ni bilo na nji poznati, da je zalita s svinčeni. Napake niso odkrili, dokler niso napravili prve preiskave.

Senator Overman je izročil vse podatke o informacijah senatorju Chamberlainu, članu senatskega odseka za vojaške zadeve, ki vodi preiskavo, zakaj so zaostali v gradnji letal, da uvede preiskavo radi špijonske sabotaže.

Kasneje popoldne je prišel senatni odsek z zaslišanjem, da dožene, kako daleč je napredoval aviatičen program. Navzoča sta bila general Squier, načelnik letalskega zbora, in polkovnik Deeds, ki je član odbora za produkcijo letal.

Odsek je nameraval obdržati javno zaslišanje, da odpadeje vsi nesporazumi v javnosti. General Squier je nasprotoval javnemu zaslišanju in senator Reed je predlagal, da naj se javno zaslišanje vrši kasneje.

Ko je bil odsek popoldne v zaslišanju, je senator Overman razkril sabotažo nemških agentov in vohunov v Curtissovem podjetju. Dejal je, da ni v Združenih državah le sto ali na tisoče nemških agentov, ampak da jih je do 400.000. Izrazil se je, če bi bil predsednik, da bi ukazal Curtissovi kompaniji, da odpusti vse delavce in jih nadomesti s lojalnimi Američani.

"Sem za najkrajšo javnost, če gre za reanico," je rekel senator Overman, ko je pričel odvijati zlomljeno vez. "Odklanjam kritiko, če je krivična. Mislim, da razgled pred vami povest, ki je resnična."

Povedal je, kako je k njemu prišel višji uradnik v detektivski službi in mu prinesel vez bristolkega bojnega letala. Letalo ima dve taki vezi, na vsaki strani eno. Nemški agent je navrtal vez in jo zalil s svinčeni. Pri prvem poizkusu je padlo letalo na tla.

Neki britski oficir, ki je nadzornik, je odkril, da je nekdo nepravilno okalil jeklo. To je zakasnilo gradnjo bristolških letal za dva meseca, ker je bilo treba vsako letalo preizkusiti in je treba nerabne dele nadomestiti z dobrimi.

DEVET AMERIŠKIH DELAVSKIH VODITELJEV OBDOJE ZAVEZNIŠKE DRŽAVE.

New York, N. Y. — "Ameriško združenje za delavstvo in demokracijo" naznanja, da pojde devet delavskih voditeljev, ki jih pooblašča "Ameriška delavska federacija" v Evropo, da seznanijo angleške in francoske delavce s cilji ameriškega delavstva v tej vojni.

PET STO DOLARJEV ZA VSAK POLJUB.

New York, N. Y. — Izrael Gold je desetkrat poljubil Beatrice Yachelson in ji obljubil zakon. Obljube ni spolnil in Yachelsonova ga je tožila za \$25.000 odškodnine, ker je prelomil obljubo. Tre dni se je vršila obravnava pred porotniki, ki so priznali Yachelsonovi \$500 odškodnine kot srčni obljudi za vsak poljub.

Ali senat glasuje za splošno vojaško vežbanje?

GLASOVI O TEM VPRAŠANJU SO RAZCEPLJENI.

35 senatorjev je za splošno vojaško vežbanje, 15 proti, 17 je neodločnih.

Washington, D. C. — V senatu bodo v nekaj dneh glasovali o uvedbi splošnega vojaškega vežbanja v Ameriki.

Senator New je izdelal dodatek k zakonu o splošni vojaški službi, ki določa, da se morajo mladeniči v starosti od 19 do 21 let registrirati, ko dosežejo 21. leto, so pa podvrženi vojaškemu naboru.

Če bi dodatni predlog sprejel, je odvisno od argumentov v debati, kajti 17 senatorjev se je izreklo, da se še niso odločili, kako bodo glasovali.

Za dodatni predlog je 35 senatorjev, 27 republikancev in 8 demokratov. Petnajst senatorjev je proti, 3 republikanci in 12 demokratov.

Med 17 senatorji, ki se še niso odločili, kako glasujejo, je 11 demokratov in 6 republikancev.

Vgovori proti dodatnemu predlogu so razni. Nekateri pravijo, da naj bo predlog veljaven le za dobo vojne in naj se vprašanje definitivno reši ob koncu vojne.

Vežbanje mladeničev pod vojaško starostjo bi imelo sle posledice za vojni program Združenih držav. Tako govore drugi opozicionalci. Oficirji, ki so potrebni v Franciji, bi morali vežbati novince.

Senatorji glede splošne vojaške službe so takole razdeljeni:

Za vojaško službo, demokratje: Ashurst, Chamberlain, King, McKellar, Myers, Sanbury, Smith (Ga.), Thomas.—8.

Republikanci: Baird, Brandegee, Calder, Colt, Curtis, Fall, France, Frelinghuysen, Hale, Harding, Johnson (Cal.), Kellogg, Lodge, McCumber, McLean, Nelson, New, Page, Poindexter, Sherman, Smoot, Sterling, Sutherland, Wadsworth, Warren, Watson in Weeks.—27. Skupaj 35.

Proti vojaški službi, demokratje: Bankhead, Beckham, Fletcher, Hardwick, Hitchcock, Hollis, Kirby, Martin, Smith (Ariz.), Thompson, Trammell, Vardaman.—12.

Republikanci: Borah, Morris, Townsend.—3. Skupaj 15.

Neodločni o glasovanju, demokratje: Gerry, Kendrick, Overman, Reed, Robinson, Sheppard, Shields, Simmons, Smith (Md.), Stone, Wolcott.—11.

Republikanci: Gronna, Jones (Wash.), Kenyon, Knox, McNary, Cummins.—6. Skupaj 17.

Od 28 senatorjev, od katerih je bilo nemogoče izvedeti, kako sodijo o dodatnem predlogu, jih je bilo dvanajst odsotnih.

Senator Chamberlain ima pred senatom svojo resolucijo, ki določa, da se registrirajo vsi mladeniči, ki so postali stari 21 let po 5. juniju l. l.

PREDSEDNIK WILSON V PRILAGODILO MOONEYJU.

San Francisco, Cal. — Predsednik Wilson je direktno apeliral na governorja William D. Stephenssa, da pomilosti Tom Mooneyja, ki je obsojen na večala radi bombnega napada na demonstracijo za vojno pripravljanje.

Predsednik Wilson je jasno povedal, da je poročilo komisije, ki je preiskala Mooneyjevo afero na licu mesta, napravila nanj velik vtis, kajti poročilo pravi, da Mooney ni imel nepristranske obravnave.

20 LET JEČE RADI DEZERTACIJE.

Camp Upton, N. Y. — Prostak David Barry je bil obsojen na 20 let ječe in trdo delo, ker je pobegnil od vojakov v mesecu novembru. Prijeli so ga šele 12. januarja.

Silni protinapadi zaveznikov. Angleži so vrgli Nemce nazaj na mnogih krajih.

Pershing ponudil zaveznikom vso svojo armado.

Turki tepeni.

London, 29. marca. — General Pershing in vojni tajnik Baker sta imela v sredo sestanek v Parizu, na katerem sta sklenila več zahtevnih stvari. Baker se je vrnil v Pariz po končani konferenci s angleškim kabinetom in vrhovnimi vojnimi poveljniki v Londonu.

Paris, 29. marca. — "L'Information" javlja, da je general Pershing včeraj posetil glavni stan francoske armade in ponudil generalu Fochu vso ameriško armado na razpolago v sedanji bitki. Obenem poroča, da bo general Foch prevzel vrhovno poveljništvo nad vsemi zavezniki armadami na zapadni fronti.

London, 29. marca. — "Daily Chronicle" javlja danes jutraj, da je vsako uro pričakovati važnega naslanila glede na enotno poveljništvo vseh angleško-francosko-ameriških armad v Franciji. Zavezniki so sprevideli, vprčo sedanje nemške ofenzive, da je en sam vrhovni poveljnik neobhodno potreben in odlej bodo zavezniške armade po enim vrhovnim vodstvom. Francoski general Foch, eden največjih armadnih voditeljev, morda prevzame vrhovno poveljništvo.

Nove Nemške divizije iz Rusije.

Washington, 29. marca. — General Pershing je brzojavil vojnemu departmentu, da so Nemci dodali štiri nove divizije svojim armadam, ki napadajo v okolih reke Somme; divizije so prišle iz Rusije. Pershing osebno vodi ameriško armado, ki se bori ob reki Oise. To še ni uradno potrjeno, toda prihaja iz avtoritativnih virov.

Francoska rezervna armada prodira v nemško blizo Foyona, ali natančna moč te armade še ni znana.

Angleži vrgli Nemce nazaj.

London, 29. marca. — Vojni stan je poročal danes popoldne, da so angleške čete a serijo mogočnih protinapadov vrgle Nemce nazaj severo od Somme in reokupirale precejšen kos ozemlja; Angleži so tudi ujeli večje število Nemcev in vplenili nekaj strojnih pušk. Ljutita bitka se nadaljuje še deveti dan na vsi bojni fronti.

Druge vesti se glase, da so Nemci včeraj vrgli nove rezervne divizije v bitko; ki so pa povzročile letete na najhujši odpor. Maršal Haig zopet poroča o ogromnih izgubah sovražnika, ki je bil tarča silovitemu ognju angleških topov in strojnih pušk na severni strani bojišča.

Sinočnje Haigovo poročilo se bavi s furioznimi nemškimi napadi in ni manj silovitimi angleškimi protinapadi vzhodno od Arrasa, kjer je Hindenburg raztegnil bojno črto za kakih osem milj. Haig pravi, da so Nemci tamkaj prodri v nekatere manj važne stražne pozicije, povzročili drugod so pa bili odbiti. Nemško poročilo, ki je bilo izdano sinoči, ne omenja bojev v tem okolišču.

Sovražnik je pričel napad na novi črti s ploho takozvanih "dimnih" granat, ki so zavile bojišče v črne in goste oblake dima. S tem so hoteli Nemci prikriti svoje napadajoče kolone in jih varovati pred morilnim topniškim ognjem. Angleži se pa niso dali motiti z dimom. Čim so se dvignili oblaki pred nemškimi napadi, je artilerija pričela z neskončnim tokom granat, ki so padale kakor toča po vsem pasu, koder se je vlekel dim.

Vsi sovražni napadi, kar jih je bilo izvršenih včeraj, niso več niti eno tretjino tako močni, kakor so bili prve dni kajzerjeve ofen-

zive. Bitka se je včeraj popoldne in zvečer razblijila v neštete manjše bitke, ki so divjale za posest mnogih vasi in drugih postojank na črti od Arrasa do Alberta. Dernacourt, ki ni drugega kakor kup razvalin, je trikrat menjal gospodarja tekom pol dne; nič manj ljut boj je divjal na Compeigne, toda Francozi so ostali kakor sid in odbili vse napake.

Nemci se umikajo za Amiens.

London, 29. marca. — Danes je nastalo alabo vreme, ki je bilo dolej ves čas bitke zelo lepo. Vremenska sprememba pomeni novo nevarnost za Nemce, ki morajo vladiti rezerve, topove in potrebščine brez razdejano pokrajino med rekama Somme in Anere, katero so še pred letom dni spreminili v puščavo.

Pred Arrasom so Nemci prodri v zunanji obrambni pas angleške armade, toda morali so obstati pred notranjimi postojankami in bitka se zdaj nadaljuje s največjo ljutostjo. Na obeh straneh Somme, kjer je sovražnik včeraj s jutraj prodri kakš dve milj na približno deset milj dolgi fronti, so Angleži ustavili Nemce po strašni boji moči proti moči.

Nemški kronprinč si je menda nadel nalogo, da doseže Amiens, veliko francosko oporišče južnovezhodno od Alberta. Nemci so udarili proti Amiensu od dveh strani, ali takoj v začetku napada so imeli takšne izgube, da so se morale njihove divizije kmalu ustaviti.

Vsaka ura prinese svoje rezervne sile zaveznikov na bojišče. Zavezniška strategična rezerva ugroza nemško levo krilo na črti Noyon-Montdidier-Roye, kjer lahko pride veliki nemški armadi za hrbet.

"Petit Journal" v Parizu, glasilo zunanjega ministrstva, javlja: "Za obrabo Amiens je dobro preskrbljeno, medtem ko bo naša rezervna armada, katere se ni bilo v boju, zavdala odločilni udarec na odločenem mestu."

Položaj deveti dan velike bitke je v kratkem sledeči: V okolih Arrasa se razvija nova bitka. Veliki nemški napad je bil tamkaj odbit. V okolih Albert-Somme so angleške armade docela ustavile Nemce. V okolih Montdidiera so Francozi pričeli protiofenzivo in zdaj vodijo mogočne napade na južno krilo tamošnje nemške armade. Prejšnje noč so Francozi reokupirali Mesnil, Courtemanche in Assanvillers.

Nemški vojni stan je poročal sinoči: Bili so spopadi ob rekama Scarpe in Anere. Pri napadu, ki smo ga izvršili med Somme in Anere, smo okupirali več dobro utrjenih vasi.

Nekaj ur prej so poročali iz Berlina, da so Angleži privedli nove divizije na flandrsko bojišče. Nemške čete so dosegle okolice, katerih se vojna ni več dotaknila od jeni leta 1914. Kronprinčeva armada je vsega skupaj prodrla 60 kilometrov od St. Quentin do Pierrepont. V Berlinu priznava, da jim je ofenziva prinesla velike izgube, čeprav so v splošnem "v normalnih mejah". Na sto ranjenec — pravi nemško poročilo — je 60 do 70 lahko ranjenih.

66 nemških eroplanov padlo.

London, 29. marca. — Uradno poročajo, da so angleški avijatiki v včerajšnjih zračnih bojih na zapadni fronti zbili na tla 24 nemških letal; 19 angleških eroplanov se ni vrnilo. Letalci so zopet so (Dolje na 3. str., 1. kol.)

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Izhaja dnevno razen nedelj in praznikov.

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) in Kanada \$3 na leto, \$1.50 na pol leta in 75c za tri mesece; Chicago in inozemstvo \$4.50 na leto, \$2.25 za pol leta, \$1.13 za tri mesece.

Naslov na vso, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Issued daily except Sunday and Holidays.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$3 per year; Chicago and foreign countries, \$4.50 per year.

Address:

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

Telefon Lawndale 4635.

Datum v objavi: a. pr. (Februarja 20-18) poleg vsakega imena in naslova pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Poslovite se praviloma, da se vam ne ustavi list.

BILLY IN VELIKOBIZNIŠKI INTERESI SE RAZUMEJO.

Velike tvrdke naganjajo dekleta, ki delajo zanje, da hodijo poslušati Billyja. Nekega dne ga je poslušalo šest tisoč deklet. Tako so poročali angleški dnevniki. Po poročilu v dnevnikih so zbornali skupaj poslušalke od petih velikih tvrdk in ni jih bilo več kot šest tisoč. Za eno samo teh tvrdk dela nad deset tisoč delavk. Tudi pri drugih tvrdkah jih dela tako veliko število, če bi prišla polovica delavk, da bi bil prostor premajhen, na katerem Sunday prodaja svojo "modrost".

Odziva ni bilo, dasiravno so med delavkami razvili močno agitacijo, da poslušajo Billyjeve neslanosti o grehu in nečimurnosti tega sveta.

To je slabo znamenje za evangelista, katerega slava je še pred nekaj leti segala od Atlantika do Pacifika, od kanadske meje pa doli do Mehiškega zaliva. Ob prihodu Billyja v "grešno" Chicago so angleški dnevniki prinesli po cele strani reklame za njegovo neznanost osebico. Hvalili so njegovo modrost, njegove pridigarke zmožnosti, njegovo sposobnost za spreobračanje grešnikov itd. Bila je prava cirkuška reklama, kot da prihaja v mesto Barnum z njegovim cirkusom. In uspeh?

Po nekaj dneh poslušala Billyja le še par tisoč žen in deklet, dasiravno so se prireditelji Billyjevega misijona nadejali največje udeležbe od strani žen in deklet. In ta udeležba je izostala.

Ali je mogoče temu krivo spoznanje? Ali so žene in dekleta prišle do prepiranja, da jim misijonske pridige ne morejo zboljšati njih položaja, ker so zanje agitirali predelavci, superintendenti, predelavke in vsako vrstni priganjači? Ali je to vzrok, da je bila udeležba delavk od petih velikih tvrdk tako pičila? Mogoče je, da je vprav pritisk od strani priganjačev pri njih ohladil navdušenje za evangelistove pridige, kajti priganjači jim še niso nikdar priporočali, naj poslušajo organizatorje strokovno organiziranega delavstva, kadar govore o koristih organizacije za delavstvo.

Delavke vstvarjajo bogastvo za veletvrdke, ki so jih nagnale k pridigi Billyja. One garajo za prodajalnimi mizami in pri brenčočih, duhamorečih strojih, da se množe milijoni teh tvrdk. Pametnejše bi seveda bilo, da se tvrdke brigajo za telesni blagor svojih delavk, ki žrtvujejo za interese tvrdk svoje zdravje in delavno moč, ker bi s tem skrbeli tudi za njih duševni blagor in bi se ne bilo treba bati, da se le ena izmed njih pogrezne v močvirju prostitucije. Če bi tvrdke kaj takega izvršile, bi se precej znižal njih profit. Tega pa gospodje nečejo, ki načeljujejo tvrdkam, in zategadelj jih pošiljajo k Billyju, da iz njih napravijo bolj pohlevne sužnice.

ALI POJDE MOONEY NA VEŠALA?

Menda ga ni človeka na vsem civiliziranem svetu, ki se briga za svetovne dogodke, da ni čital o Thomas Mooneyjevi aferi.

Ze bombni napad na demonstracijo za vojno pripravljanje v San Franciscu je obrnil pozornost sveta na sebe. Še toliko bolj se je ta pozornost povečala, ko je državni pravdnik v San Franciscu naznanil, da ima prave krivce pod ključem. Ves svet je pričakoval z napetostjo obravnavo, pri kateri državni pravdnik dokaže z nepobitnimi dokazi, da je pritiral prave krivce pred pravico, da jih sodi radi njih zločinov.

Vršila se je obravnava in kot pričr državnega pravdnika so nastopili policijski konfidenti, prostitutke, sploh osebe iz človeških nižin, da "dokažejo", da je državni pravdnik Charles M. Fickert postavil prave krivce pred sodišče. Obravnava ni obtožencem prav nič dokazala, bila je pred civiliziranim svetom pravi fiasko za državnega pravdnika. Bila je porotniška obravnava in porotniki se dajo voditi od vtisov. Verjeli niso pričam, ki so videle

Mooneyja ob času eksplozije daleč od mesta, na katerem je bil izvršen bombni napad. Verjeli niso fotografičnim ploščam, ki so kazale, da je bil na strehi in proč od pozorišča, na katerem je bil izvršen atentat. Ampak vsa vera je šla nekemu živinorejcu, o katerem so kasneje dognali, da je zavajal priče k krivemu pričanju. Well, porotniki so zmotljivi ljudje, ki se lahko zmotijo, če sodijo po vtisih.

Dokazi o dvomu krivde Mooneyja so postali tako močni, da se je za afero zanimal celo predsednik Wilson in je poslal komisijo pod vodstvom delavskega tajnika v San Francisco, da preišče stvar in mu poroča o nji. Komisija je izvršila odkazano nalogo, sestavila je poročilo in priporočila v njem, da se Mooneyju dovoli ponovna obravnava.

Za vse te dogodke je bilo najvišje kalifornijsko državno sodišče slepo in se ni oziralo nanje. Ampak izreklo je nekaj, kar napravi, da mislečemu človeku zastaja kri po žilah. Dejala je, da Mooney ne dobi nove obravnave, ker se v teku obravnave niso dogodile nerednosti. Z drugimi besedami to pomeni, da Mooney ne dobi nove obznanave, ker se glavni pričr ni dokazalo, da je nagovarjal druge h krivemu pričanju, dokler je stal Mooney pred porotniki. Tako se glase postave in po teh se ravnamo. Govorili so hladni, nečuteči paragrafi!

Kaj sedaj?

Upajmo, da ameriško ljudstvo, posebno ljudstvo v Kaliforniji, napravi tak pritisk na merodajne faktorje, da dobi Mooney novo nepristransko obravnavo.

Odvizno je od ameriškega ljudstva, posebno od delavstva, če pojde Mooney na vešala.

Kaj stori ameriško ljudstvo? Ali bo molčalo k celi akciji, ali protestira tako glasno, da ga slišijo na pristojnem mestu v Kaliforniji in pride Mooney še enkrat pred porotnike.

DOPISI.

POZIV SLOVENCEM IN NJIHOVIM VODITELJEM!

"Mar mož se bo vstrašil penetnih valov, Mar gledal brezstano bo strdih bregov, Da v morji sovražnem tujino Ta čolniti izgine, Ta čolniti, ki narodit nosi njegovi Nikdar in nikdar! Jas vrlom se v morje, naj tuli vihar, Za mano, za mano, kedor je plavaj, Brodarjem pomoči nesimo, Naš čolniti pogube otimmo!" (S. Gregorič.)

Rojaki! Časi, v katerih se nahajamo, so časi resnosti in svetovnih preobratov. Kakor so ti časi velevažni za vse velike narode, je gotovo, da so še toliko bolj pomenljivi in važni za male narode, katere se je dpešad izsesavalo in zatiralo od strani velikih in močnih narodov.

Še povsod zmagovalni ameriški zvezdnati prapor, zastopnik demokracije in svobode, pravice in resnice, že vihira ponosno na bojnem polju! Za njim pa stoji zvesto in trdno kot neomajana akala stodeset milijonski narod, pripravljn in voljan vse doprinesiti in žrtvovati imetje, kri in življenje v dosegu zmage nad avtokracijo in tiranizmom, katara sta tlačila in davila uboge narode, med katere je imel baš urečo spadati tudi naš ubogi slovenski narod.

Rojaki! Kakor je združen ta stodesetmilijonski narod za skupni cilj, tako poskusimo tudi mi, združimo se naj sedaj, ko se bliža kazalec časa k dvajseti uri. Če tudi smo mali — veliki bomo, ako se združimo!

Poglejmo za trenutek v svojo rojstno domovino, kako lepo se tam združuje narod, oziroma je že združen. Hribar, bivši ljubljanski župan, pravi Slovincem v svojem članku: "Ako je bilo do sedaj mnogo teptanih, jih po vojni ne bo več in ne sme jih biti. To je zahteva morja prelite krvi... Sili demokratske misli zahteva v prvi vrsti: Naj narod sam odločuje o svoji usodi. To je misel za katero bje vsako slovensko srce, pod kmečko srcejo in gosposko sukno!"

In kako je naš narod stanovit in neomajen v svojih zahtevah; pa najsi že njegovi sovražniki Tevtoni izgubljajo ali pa dobivajo najjačnejše zmage, kajko posebno nautduševalne vratice tamošnjega zvestega narodnega voditelja dr. Antona Korosca, kateri pravi: "Čim večja je nevarnost, toliko trdnjeje morajo stati vsi ljudje na braniku naših narodnih svetinj. — Kdor se skriva, je kukavica, izdajica in propalica!"

Ta klie našega narodnega voditelja v domovini naj bi zlasti veljala nam ameriškim Slovincem. To je klie prave slovenske srčne krvi! To je klie naroda, ki kliče nas ameriške Slovence na pomoč, kateri živimo v svobodni deželi, da porabimo to priliko in združeni na

ves glas povemo svetovni javnosti, kdo in kaj da smo, in po čem hrepenimo in želimo!

Bratje in sestre! Večni pečat sramote bo ostal na naših čelih, ako bomo prezrli to važno, tako redko in mogoče zadnjo priliko, ki je še kedaj dana našemu krivemu narodu za njegovo narodno rešitev. Obratno pa, če se združeni organiziramo v pravo narodno kolo, bomo, ako bomo dosegli svoj cilj, ostali največji možje v zgodovini svojega naroda.

Vse to je pa nam nemogoče in nedosegljivo, ako se ne združimo vsi skupaj brez razlike, ne glede na naša politična prepričanja. Zato naj bi se odločilo medsebojna politična nasprotstva za čas, ko se bje boj za naš narodni obstoj, "to be, or not to be!" Za take politične boje boste imeli časa še ved kot dovolj. Dasiravno je fakt, da nas to najbolj razdvojuje in mori s tako silo, da smo potem popolnoma mrtvi za kako skupno akcijo, tikačajo se celokupnega naroda. Bodi že karkoli hočeš, katoličan, svobodomilec ali socialist, pomni, da nazadnje si pa le sin slovenskega naroda, torej Slovenec... In kot tak si dolžan vse storiti, za odrešenje svojega lastnega naroda!

A bratje združimo vsi dušna svetla! Ter dajmo jih domu na sveti oltar!

Tako pozivlja Slovence v svoji poeziji naš neumrlj po delih Simona Gregoriča. Kako lepa sugestija v tej poeziji, kako lepe besede. Ali ne velja to zlasti sedaj nam? Zato pa hitimo in združimo se!

Radi tega bi svetoval Slovincem republikanskemu združenju in Slovenski narodni zvezi, da bi glavna odbora teh dveh organizacij aklicala in priredila skupni narodni sestanek v najkrajšem času, kjer bi bilo udobno zato. Na ta sestanek se naj povabi vse slovenske duhovnike, vse slovenske čamkarje, vse predsednike ali zato izvoljene zastopnike vseh jednot in zvez in raznih samostojnih društev.

Moja prisrčna želja, kakor tudi stotero drugih rodoljubov je, da bi se to zgodilo! Kajti če v združenji akciji bomo imeli uspeh.

Ako se bo pa to zgodilo, pa vas prosim, vse slov. duhovščino, vse voditelje svobodomislecev in socialistov, da pustite tedaj svoje stare sporne točke doma, in sveto in drago vam naj bo le slovenska zemlja in njen zatirani narod!

To vas prosim v imenu morja po nedolžnem prelite naše rodne krvi, ter v imenu vseh onih, ki so jih podavili in pomorili samo zato, ker so tiste krvi kot mi, — namreč Slovinci!

Prepričan sem v dnu svoje duše in srca, da boste to storili. Mi pa bomo vsi kot en mož sledili z zupanjem v srce vam, našim bodočim narodnim voditeljem!

Za združeno akcijo vam kličem s Gregoričem vred:

Bog živi vse Slovence
Pod streho hiše ene!
Ivan Jerič, La Salle, Ill.

Rojak Jerič nam bo priznal, da nismo mi tisti, ki smo proti skupnemu delu. Od vsega početka, od kar so zavezniki opustili svoje imperialistične cilje in zapisali v svoj program pravico narodov do samoodločevanja o svoji usodi, smo povdarjali važnost skupnega delovanja ameriških Slovincov na pravice našega naroda na temelju samoodločevanja.

Ko se je pričelo famozno delo za slovensko ligo, pod protektoratom Londonskega odbora, se je ameriškim Slovincem in drugim Jugoslovonom pripovedovalo, da ima londonski odbor od zavezniških vlad zagotovilo, da bodo zavezniki, v slučaju zmage, ustanovili Jugoslavijo, obsegajočo Hrvate, Srbe in Slovence. Isti čas pa je v arhivih zavezniških vlad ležala pogodba, ki je obljubljala velik kos slovenskega in hrvatskega ozemlja Italiji. Mi smo rekli že takrat, da ne verjamemo propagatorjem Londonskega odbora v takšno zagotovilo, ker jih niso nikdar dobili. Italiji sta Avstrija in Nemčija obljubili precejšen kos avstrijskega teritorija, kot Furlanijo in južno Tirolsko in še mnogo drugih ugodnosti, toda Italija je zahtevala veliko več.

Na ustanovnem zborovanju S. Lige v Chicagu smo se izjavili, da moramo vse naše delovanje urediti po obstoječih razmerah, ne pa opajati ljudstvo s frazami, ki smo opajajo, drugače pa ne prinesejo prav nobenega uspeha. Povdarjali smo važnost skupne akcije ameriških Slovincov, ki nas ne sme vezati na nobeno stran in na nobeno kupčijo. Zato se je pa potem pričela proti nam najumazanejša gonja in ostudni napadi v nekaterih slovenskih listih.

Medtem pa je vojna trajala naprej. Prišla je ruska revolucija, Amerika je vstopila v vojno, smer vojne je bila druga.

V Rusiji so prišli na površje bolševiki, ki so pričeli objavljati razne tajne pogodbe, med njimi tudi italijansko pogodbo, ki je jasno potrdila naše sumnje.

Med tem pa je demokratsko načelo med zavezniki dobivalo vedno več moči. Še bolj se je pa utrdilo z vstopom Amerike v vojno. Za Jugoslovane je pričela obstajati možnost za ustanovitev lastne demokratske države. Izjave predsednika Wilsona in raznih zavezniških državnikov so nas v tem še bolj utrjevale. Od uspeha za zveznikov je danes odvisna povoljna rešitev jugoslovanskega vprašanja.

V tem je seveda potrebno, da so organizirane vse moči prizadetih narodov, da bodo ob odločilni uri stale na straži za svoje interese.

Mi se že od nekdaj borimo za demokratske principe v najširšem pomenu besede. Že več let pred to vojno smo videli edino rešitev balkanskega in jugoslovanskega vprašanja v balkanski, odnomo v jugoslovanski federativni republiki. Z avstrijskimi vladnimi organi nismo bili še nikdar v prijateljskih stikih, pač pa v vednih bojih. Vse to bi bilo lahko nekaterim krogom med ameriški Slovinci dokaz, da imamo resne namene pomagati v tej borbi demokracije, ki naj prinese svobodo med drugimi tudi našemu narodu. Toda vse čas, odkar obstoji organizacija Slovenskega republikanskega združenja in tudi prej, smo bili predmet raznim osebnim napadom in natoleevanju. Da bi uspešneje ovirali naše organizacijsko gibanje, so nam grozili s saporji, vladnimi agenti, denunciacijami i. t. d. Od neke strani se nas je smerjalo a požigalec, anarhisti, I. W. W-ti in drugimi takimi prijaznimi izrazi. Od ravno te strani so dali izjavo, da je program S. R. Z. dober, da je vsako skupno delo z ljudmi, ki so danes na čelu S. R. Z. nemogoče. Mi se nismo ozirali na surove izbruhe, nego smo šli pred javnost z našim natančnim programom in ameriški Slovinci so se v masah pridružili delovanju na ta program.

V "Prosveti" z dnem 11. julija 1917 smo priobčili izjavo "Slovincem v Ameriki", ki so jo sprejeli nekateri Slovinci na sestanku v Chicagu, ki je bila temelj Slovenskemu republikanskemu združenju. V tej izjavi je bil tudi priobčen program z osirom na jugoslovansko vprašanje, ki ga je na prvem zborovanju sprejelo Slovensko republikansko združenje v celoti.

Slovensko republikansko združenje ne bo nikdar vzelo v svoj program krfske deklaracije. To lahko trdimo vsled tega, ker poznamo mišljenje ameriških Slovincov, ki je nasprotno vsaki monarhistični formi bodoče jugoslovanske države. To dokazuje tudi to, da so se ameriški Slovinci tako vnaemo zavzeli za program S. R. Z.

loji. Pozivalo se je vse tiste organizacije, liste, samostojna društva, politična in kulturna društva, ki se strinjajo s tem programom, naj izvolijo zastopnike za prvo zborovanje, ki bo uklenilo vse potrebno za nadaljnje delovanje. Dostop je bil dovoljen vsemu, brez razlike mišljenja in če se nekatere organizacije in listi niso odzvali, ni naša krivda. Tudi ni naša krivda, če se je pomeje ustanovila nova organizacija Slovenska narodna zveza, ki je prevzela za svoj evangelij krfsko deklaracijo. Vi veste, da niso bili ljudje v napadih proti nam prav nič izbirni, kajti posluševali so se vsakojakih sredstev, da nas uničijo.

Slovensko republikansko združenje ne bo nikdar vzelo v svoj program krfske deklaracije. To lahko trdimo vsled tega, ker poznamo mišljenje ameriških Slovincov, ki je nasprotno vsaki monarhistični formi bodoče jugoslovanske države. To dokazuje tudi to, da so se ameriški Slovinci tako vnaemo zavzeli za program S. R. Z.

Za vsako skupno delovanje je potreben skupni cilj. Brez teh je edinstveno delovanje nemogoče. Toda dokler se bodo naša mnenja, oziroma programi križali v tako široki obliki kot dosedaj, ne morejo apeli za skupno delo imeti uspeha. Od republikancev je brezmišeln pričekovati delovanje na monarhijo. In ves program krfske deklaracije ni drugega, kakor agitacija za monarhijo s kraljem na čelu. Kdor je demokrat in demokratsko misli, se ne more ogreti za monarhistično državno formo. Ako se še dobe ljudje, ki v dvajsetem stoletju propagirajo ustanovljenje monarhij pod krinko demokracije, je to čisto navaden bluff, s katerim se hoče zavajati ljudske mase na napačno pot. V Ameriki smo spoznali, da se na prav dobro izhajati brez velikanstev. Če agitiramo za monarhistično formo države v bodoči Jugoslaviji kot edino sprejemljivo formo, potem bi morali tudi v Ameriki delovati na to, da se odpravi republikanska oblika vlade, kajti kar ni dobro tam, tudi tukaj ni dobro.

Predno bomo prenehali s republikansko propagando med Jugoslovane, se nam mora dokazati, da je monarhija boljša kot republika. Seveda nam tega nihče ne bo mogel dokazati. Iz vsega tega sledi, da je v interesu bodoče jugoslovanske države in njenih narodov, če dobe formo vlade, kot je propagira S. R. Z. Ravno zato bi bila dolžnost vseh Jugoslovancev delovati na takem programu. Če mi vendar naj nam bodo kralji in njegovi privranci! Mar zato, da ovirajo demokratski razvoj države? Čitali smo poročila o krizi v srbskem kabinetu, ker je skupščina zahtevala koalicijski ministstvo, toda njegova vsakost pri Aleksander se je upri tej zahtevi in nasprotuje taki vladi, v kateri naj bi bile zastopane vse stranke. Ali ne daje tudi krfska deklaracija kralju absolutno moč nad vsami akciji, ki se bodo napravili v skupščini? Zato se, kot pristavi demokracije, borimo za demokratski državni sistem bodoče Jugoslavije, ki bo pripravljen vsemu ljudstvu in vsem narodnostim. Vse drugo je združenje Jugoslovancev od onega, ki ga propagira S. R. Z. bo povzročilo velikanske notranje boje, kar bo zadiralo kulturni razvoj vseh. Vseled tega je bolje, da se take ovire odpravijo takoj od začetka.

Državljeni ameriške republike smo in kot taki smo pripravljeni braniti Združene države od njegova dihljeja in centa proti tokrazliji. Vprav ta zaveti nas naklada dolžnost, da povemo svojim rojakom, kako velika je razlika med republikansko in monarhistično vladno formo in da opihistično vladno formo in da tiramo z vsemi svojimi močmi, da dobi bodoča Jugoslavija republikansko vladno formo.

Rojak Jerič nam je poslal te pispel s željo, da ga priobčimo. Utrgli smo njegovi želji in poročili razliko med krfsko deklaracijo Londonskega odbora in izjavo S. R. Z.

OČE IN SINOV!

Columbia, S. C. — Charles F. Doran iz Milana, Tenn. je prišel s svojima sinovima na nabore in postaja. Vsi trije so vstopili v sto sedemnajsti topniški polk, pri katerem že služi tretji William.

VELIKA VAS

ROMAN

Francoski spisatelj EDGAR MONTEIL

Prevodil F. K.

(Nadaljevanje)

"Jako rad, gospod Monestrel."

"Lotiti se hočemo vašega zajca ter ga potem poplakniti s kapljico vina, po kosilu pa vrediva kupčjsko stvar."

Po kosilu gre Monestrel s Thivinom v svojo sobo, sede k pisalni mizi in reče: "Sedaj pa hočeva skleniti račun. Vi rabite denar?"

"Da, gospod Monestrel."

"Najemnino imate s seboj, kaj ne? To mi plačate in potem ni niste nič več dolžni."

"Toda polovico mi bodele vendar dali, gospod Monestrel?"

"Gotovo, samo stvar mora iti v redu. Plačate mi najemnino in jaz vam dam pobotnico. S tem je ta stvar končana, potem vam pa dam denar, ki ga rabite."

"Da, gospod Monestrel," odvrne kmet in prične šteti denar na mizo.

Monestrel presteje, vzame denar in ga spravi v pisalno mizo, potem pa da Thivinu pobotnico.

"Tako, to je torej končano," pravi, "sedaj mi pa povejte, koliko potrebujete?"

"Dvesto frankov."

"Prav dvesto frankov."

Monestrel odzame denarju, katerega mu je dal Thivin imenovano svoto in ga da na mizo, toda na drugo stran, da ga ni mogel kmet takoj pograbiti. Potem vzame papir in napiše zadolžnico.

"Kaj ne, po pet odstotkov mi bodele dajali, Thivin?"

"O, gospod Monestrel, mislim sem, da ne boste zahtevali obresti, in da..."

"Brez obresti! Zakaj vendar jih ne bi zahtevali? Ali mislite, da se denar ne obrestuje več in da ga bom dajal zastoj svojim dolžnikom?"

Če se ravno mora biti, gospod Monestrel... pravi najemnik.

"Da in po vrhu mi prinesete prihodnjice še kako plše."

"Ali gospod Monestrel, ne zaslužim res nič, in bremena..."

"Samo eno, prav majhno plše, moj dragi. Tu je zadolžnica, plačevali mi bodele letno pet odstotkov obresti, podpišite jo, in tu je denar."

Thivin podpiše in odide breme. Vihtel je grozeče pest in mrmral: "Le čakaj, prinesem ti zopet jerebje in surovega masla! Ko pa poteče najemnina, potem boš videl, kako bom gnojil sadnje leto tvoje polje! Le počakaj, ti stari oderuh..."

Komaj je Thivin odšel, je prišel k Monestrelu nov obisk: gospod in gospa Felbien, z adaj pa Chanat, ki se je hotel veseliti nad vtišom, ki ga napravila njegova otroka.

"O, kako sta lepi," vzkligne gospa Monestrel, ki jih je vodila v sobo.

Monestrel, ki je sedel še pri pisalni mizi in računal, spravi papirje urno v mizo in zapre.

"O, gospa Felbien, kako krasen kožuh," pravi on. "Vsa občina vas je občudovala med mašo."

"Opazila sva to. Kupila sva jih v Lyonu. Moj mož je imel opravke tam, pa sem šla z njim in pri priložnosti sva kupila kožuhe."

"Da, da, odpotovali ste, ne da bi kdo za to vedel."

"Kar naenkrat odletela, ta dva tička," pravi Chanat.

"Ali smem pogledati, kako je podšit vaš kožuh?" reče gospa Monestrel.

Ema ga sleče, da bi si ga lahko ogledali od vseh strani.

"Krasen je!" pravi gospa Monestrel. "Škoda da ni Lucija doma."

"Ji ga bodele pa popisali," pravi Chanat.

"Vidite, zunanje je iz baržuna," pravi Ema, "pravi svilen baržun."

"Vidim, vidim," se čudi gospa Monestrel.

"To je najboljši baržun; kar se ga dobi, stane petdeset frankov meter."

"Petdeset frankov! In tako ozek še poleg tega!"

"Kar je zraven, je tudi najfinije, saj veste, k tako dragemu baržunu ne bodo dajali nič vrednih stvari."

"Samoobsebi umevno."

"Poglejte kraj, zadnja novost. Pokazali so mi tudi takega, kakor ga ima gospa pl. Slepš, toda oni je samo za zvečer, za oblake ne pristojajo, njen je brez rokavov, jaz pa sem ga vzela z rokavi."

"Izbrali ste si ga jako lepega."

"Poglejte si krzno, najbolje je, kar se ga more dobiti, lahko je kakor puh. Vidite moj je ves s tem podložen in še široko obšit."

"Ne morem si misliti lepšega."

"In kljub velikosti ni težak."

"Ta je pa mnogo stal."

"Več kot trikrat toliko, kakor pa oni gospe pl. Slepš."

"Trikrat toliko!"

"Seveda," pravi Ema. "Gospa pl. Slepš ima sicer kužuhovino iste živali..."

"Iste živali?"

"Da, samo s razločkom, da je njen podšit s krznom, ki ga režejo pod trebuho, in je močno mešano z belim, moje pa samo s kosci s hrblja, ki so lepo sive barve, je pa tudi zato trikrat dražji. Davkarjeve sospe kožuh stane kakih tri sto frankov."

"O Bog, torej stane vaš..."

"Čes tisoč frankov," pristavi Chanat.

"Ali je mogoče! Toliko denarja, samo za eno oblačilo!"

"Poglejte si tudi suknjo mojega moža," pravi Ema. "sleči se Felbien."

Felbien pusti tudi z veseljem opazovati svoj kožuh. Razlaga, da je to astrahan, ni pa povedal, da je le ovrtnik pravi, podloga pa da je ponarejena in je pustil Monestrela v mislih, da njegova suknja ni ceneja, kakor ta, njegove žene.

Ko so si ogledali dovolj kožuhe, so se Chanatovi poslovili, saj obisk ni imel drugega namena. Šli so še k Slepševim in drugim znancem, da so jih tudi tam občudovali.

Med tem ste šle Ana in Lucija na izprehod. Bilo je prijetno zunanje, dasi je bilo mrzlo.

"Nekaj veselega ti imam povedati," pravi Ana.

"Kaj je? Povej hitro!"

"Albert pride v nekoliko dneh."

"O..."

"Pri nas bo na obedu, ti si seveda tudi povabljen."

"Rada, toda — oh Ana, Albert ne misli name."

"Bo že, le zanesi se name. Saj vendar nimaš namena, se poročiti pred menoj!"

Lucija se smeje.

"Ali pride Pavel tudi," vpraša.

"Ne, sedaj je v Parizu, šele pomladi pride."

"Pomladi! O, kako bi rada, da bi že bila tu."

Zima je bila vedno ostrejša. Z novembrom je pričelo snežiti. Snežilo je neprestano, da so se že balli, pošta ne bo mogla več voziti, potem pa bi bila Roybona popolnoma ločena od sveta. Po cestah so sicer odmetavali sneg, ali bilo je takoj zmetano in delo se je moralo ponoviti. Potem pa je nehala snežiti, ali prišel pa je tako oster sever, da se je sneg popolnoma zamrznil in spremenil Roybono v ledenik.

To je bilo veselje za otroke.

Ker so bile ceste strme, so se dmali po njih, tako, da so jih skoraj spremenili v drsališče. Hoja je bila nevarna, posebno strmeje ceste so bile tako zglazene, da se ni nihče upal ranje.

Otroci so imeli sanke, ravno dovolj velike za enega. Vodili so jih s petami jako spretno.

Držali so po vrsti z vilkine; večkrat se je pripetilo, da je kdo prehitro vozil, zadela sta se ali pa celo prevrnila. Bilo je res čudno, da si ni nikdar kdo zlomil roke ali noge.

Doli je bilo bliskoma, mnogo težje pa je bilo, priti zopet navrh, ker je moral vsakdo nesti še sanke na hrbtu. To je trpelo ves dan, od ranega jutra do večera.

Lucija jih je rada gledala, njeni stariši so se pa jezili.

"Ničvredni postopači, saj že ni mogoče iti na ulico," sta se kregala Monestrel in njegova žena, "smrtonovarno je hoditi okrog, da bi le kmalu postalo južno."

Njuna prokna je bilo vlišana, zapihal je jug, toda samo dva dni, potem pa je zopet zamrznilo in povsod je bil led. Sedaj je bilo pa še huje, kdor je hotel iti ven, je moral iti skoraj po vseh štirih, če je hotel priti naprej.

Za otroke je bilo pa to še večje veselje. Vozili so se še hitreje. Smejali so se odraslim; ki so prišli s težavo naprej, in bilo jim je v velikano zabavo, če se je kdo v koga zadeli in ga prevrnil. Ljudje so vpili in krogili, toda otroci se niso zmenili za to, temveč se jim le smejali in odpeljali naprej.

Bili so vedno razposajeni, in če bi jih ne razglašal orožnik, motili bi celo pogreb. Bil je pogreb Girondonovega otroka. Gospa pl. Slepševa je bila še večkrat tam, toda ni mogla ničesar doseči.

"Božja volja je bila tako," pravi mati "sedaj je angelček v nebesih, meni pa ostanejo še vedno štirje otroci, mogoče je boljše tako."

To je bil ves pogrebni govor.

Gospa pl. Slepš je šla za pogrebom, ona je jokala najbolj. Ljubila je otroke, dasi sama jih ni imela.

Božje je bilo blizu in gospej Slepševi se je zdelo posebno žalostno, da mora umreti otrok pred tako lepim praznikom, dasi otroci niso vedeli mnogo o Božicu.

Kramarji so poiskali nekaj dni pred Božjem stare igrače, ki so krasile vsako leto izločeno okro, med letom pa so počivale in se prale po omarah.

Prinesli so tudi razne sladkarije in druge enake stvari na dan, pravi strup, kar so pa otroci jako radi snedli.

Za praznike so opravliali dobri Roybonogonje duhovne dolžnosti, ali so k spovedi in obhajilu...

Monestrelu so se držali te navade in mati se je čudila, da se Lucija ne pripravlja na to.

"Ali veš, da je pojutranjem Božič?" vpraša mati.

"Gotovo, mama."

"Ali na svoje dolžnosti, se mi zdi, ne misliš."

"Na kakšne dolžnosti?"

"Tvoje verske dolžnosti. Upam, da nisi pozabila, da gremo za božične praznike vsako leto k spovedi in obhajilu?"

"Ne, nisem pozabila."

"Torej zakaj ne greš h gospodu župniku?"

"Ker nimam tam ničesar iskati."

"Kaj naj to pomeni?"

"Da ne grem tja."

"Ali hočeš s tem reči, da ne maraš iti k spovedi?"

"Da, to hočem reči."

"Kaj ti se nočeš spovedati?"

"Ne, nočem in tudi ne pojdem k spovedi."

"Kaj pa je zopet to? Zopet nova neumnost? Povej mi vendar vzrok!"

"Nočem iti k spovedi, ker nimam župniku ničesar povedati in ker ga imam za nepoštenjaka, s katerim nočem imeti nič opraviti."

"Za božjo voljo, kaj govoriš! Naš župnik nepošten človek! Tako si upaš govoriti o duhovniku, ti nesrečni otrok!"

(Dolgo gleda.)

Kraljica Dagmar.

Zgodovinski roman. Spisal Bened Truhinjsky.

TRETJI DEL. DOMOVINI.

(Nadaljevanje.)

Zbrani so bili kakor zamaknjeni. Nikdo ni mogel niti spregovoriti, in vsem se je videla na obrazih globoka ginjenost, katere jim ni bilo mogoče prikriti. In v očeh se jim je lesketalo solza, kakor mogoče še nikdar v življenju, niti v najginjlivejših trenutkih.

"To so tvoji ljudje, zvesti ti do zadnje kaplje krvi v svojih žilah... Gradove stavijo najraje na skalnato podlago, in tu vse se zanašaj bolj nego na najtrši bazalt. Pred trenutkom smo se ti zavezali s svojo častjo, s svojim dobrim imenom in pri spominu na svoje prednike, vsled česar sem sklical na svoj grad te svoje znanee in prijatelje."

"Tega dokazovanja ni treba, prijatelji moji... Kdor razpolje svoje lastne sinove, da bi povedali, da se me na Češkem spominjajo še vedno, pač ne more pokazati jasnejše svoje udanosti."

"Da te je res našel eden mojih sinov?"

"Najmlajši!"

"Sobehrd..."

"In kje je? Blagovoli mi odpustiti to vprašanje."

"Njegovemu varstvu sem poveril med tem svojo soprogo in hčer..."

"Sobehrd je živ in zdrav! — Bodi za to hvaljen in češčen naš Gospod Bog! — Vendar se vrnejo z Njegovo pomočjo tudi ostali! — In kje te je našel, gospod, če te smem vprašati?"

"Daleč od tod — skoro pri morju..."

"Pri morju — pri morju je moral dedič češkega vojvodstva iskati gostoljubnih tal... Toda bilo bi mnogo, preveč teh vprašanj... Ti si utrujen gospod, ne obrazu ti je videti težko pot..."

"Motiš se, Černin... Kdor je tako dolgo živel ob tujem krstih, prenese mnogo več kakor pot nekoliko dni, če bi bila še napornejša."

"In pozabil sem ti kaj ponuditi... Blagovoli odpustiti!"

"Pomiri se, zvesta glava! — In ko ste že tu, se dogovorimo o moji stvari do konec."

"Ukaži gospod, in na besedo izpolnim ukaz!" je spregovoril Ratimir s Krasikova.

Premislil je zdaj stopil na isto mesto, kjer se je pred trenutkom Drslav Černin opiral s svojo levico na dolgi meč na dveroki.

"Dovoli preje, jasni vojvoda, da v kratkih besedah označim razmere, ki od nedavna vladajo v naši domovini... Na knežjem prestolu je tvoj brat, svetli knežič Vladislav..."

"Moj brat?" — In kje je škof vojvoda?"

"Že četrty mesec pri pravičnem Bogu... Ko sem poslal za teboj svoje sinove, je bil še živ; toda niso se prišli daleč čez mejo, ko je umrl Hebu sredi "dobrih" prijateljev. Knežiča Vladislava so povedli iz ječe naravnost v Prago... Tudi škofa imamo že, nekdanjega duhovnika Milika, ki si je dal ime Danijel..."

Premislila je ta novica zelo iznenadila. Takega poročila ni pričakovala. Na Hradčanih njegov brat Vladislav, s katerim sta bila ena duša, eno srce, ki je bil zaradi njega zaprt...

"Potem si pota v Prago ne bo treba pribojevati z orožjem!" je pripomnil k Černinovu poročilu. "Če je knez moj brat Vladislav, mi odstopi dobrovoljno..."

"In če ne?"

"Nerad bi se motil o bratovem argu..."

"Knežič je plemenita duša, — toda jasni gospod, na Češkem so ljudje, katerim je za to da ti nikdar ne postaneš vojvoda, več kakor za svoje izveličanje... In ti ljudje so ujeli kneza v svoje mreže, katere boš moral razsekati z mečem!"

Strakonicki Bavor si je pri teh besedah položil desnico na bile križ, katerega je imel vstega na rdečem plašču čez cela prsa, kakor da hoče klicati v potrdilo svojih besed svedočstvo svetega redovnega znamenja.

"Tako je, gospod Bavor!"

"Govoriš nam iz dna duše!"

"Bil bi čudež, jasni gospod, če bi brez prelivanja krvi prišel v Prago!"

Premislil se je za nekaj trenutkov zatopljen v misli. Da bi se bil mogel Vladislav res tako izpremeniti? Da bi res mogel priti čas, ko bi si stala nasproti in bi morala drug proti drugemu potegniti meč? In nehoti so mu prišli na misel že skoro pozabljeni pretekli časi, ko je brat oropal brata pri belem dnevu in ko se je nad češko moravskimi deželami leto za letom z najstrupenejšim hohotanjem in najgroznejšim obličjem krohotala pošast z imenom bratski spor.

"Koliko glav lahko zbereš?"

Premislil je obstal z očmi na svojih zvestih, kakor da hoče že naprej meriti njihovo moč.

"Štiri, tisoč, jasni vojvoda!" je odvrnil brez premišljevanja gospod Diviš.

"S štirimi tisoči in z nami, svetli knez, lahko začneš boj s polnim upanjem na najsijajnejšo zmago."

"Toda faje — mnogo raje bi se z bratom poravnal mirnim potom!"

"To storiš lahko še vedno, naš gospod, toda na čelu štirih tisoč svojih najzvestejših!"

"Poslušal bom vaš nasvet!"

"Po preteku treh dni bom pričakoval vašo pomoč pred Plz-njem — in sicer od danes tretjo noč..."

Nato so se gostje razšli z žinkova.

Premislil in Černin sta ostala sama. Kaj sta se pogovarjala, je vedel le Bog. Bilo je že mnogo po polnoči, toda iz onega dela gradu, kjer so navadno bivali visoki gostje, je jasnejše in jasnejše prihajala svetloba v temno, megleno noč. Že so se zapirale oči celo Krahuliku. Tetriček je bil tudi že zatopljen v globoke sanje, v katerih se mu je zdelo, da je vjel v tukajšnjem ribniku zlatih ribic, za katerih luskin bi si lahko kupili mnogo vasij z dvorom in gradom; toda v omenjenem delu gradu sta se še vedno sklanjali druga k drugi dve glavi, ena starejša, že vasa posejana s srebrom, druga mlajša, mnogo mlajša... Moža sta govorila, kar najzaupnejše sta mogla. Brez dvomno je razkladal Černin knezu razmere, ki so že nekaj časa vladale v češki deželi, odkrival mu spletke, katere bo moral razsekati z enim mahljajem, in ga seznanjal z vsem, da bodo, ko zasede prestol, njegove oči videle jasno...

Na gradu so že peli petelini, in doli v vasi so jim odgovarjali tovariši; toda v dveh obokanih oknih v najkrajnjem delu gradu je še vedno migljala svetilka, samo da je njena luč polagoma slabela in medlela.

VII.

Na dvor bukovskega starosta se je vračalo polagoma zopet staro življenje.

Svatbeni gostje so se razšli na svoje domove, najzadnji je odhajal danaki kraljevič. Toda ko je stopal na ladjo s sivimi jadrji, se mu je zdelo, da so njegove noge z verigami prikovane na bordska tla...

"Da pride tvoj svitli oče v svoji domovini kar najprej do vlade, dam v svoji rodni deželi trobiti na vojako; s celim oblikom železnih mož se vzdignem in sam mu priborim pot v Prago."

Kraljevič Valdemar je bil res pripravljen, vresničiti to misel.

"Ne vem, kraljevič, če bi s tem vstregel mojemu gospodu!" je pripomnil Černin Sobehrd.

Valdemar je obstal na mlademu možu z ostrim pogledom, da je Draguška zatrepetala.

"In zakaj bi mu ne vstregel?"

"Kadar so v Čehih postavili vojvodo Nemci, je vselej sedel na pesek..."

"In ali sem jaz Nemeč?"

"Naš rodni brat nisl..."

"Toda dober prijatelj vašega naroda!"

"Naše ljudstvo je nekaj časa sem preveč nezaujno — zlasti proti onemu, ki mu svoje prijateljstvo valjuje."

Valdemarova desnica je nehoti segla po meču.

"Mir med vama...! Naj ni prepira, kjer ima v rajskem cvetu vzcveteli sreča življenja!" je spregovoril z veličastnim glasom oče Dobrogost...

Kraljevič Valdemar se je nedolgo potem odpeljal, in Černin Sobehrd si je iz dna duše oddah-

nil; toda čudno breme se mu ni odvalilo z njegovih prsi.

"Ne vem, če bi se ne udarilo je rekel tega dne Sobehrd kralju Vratislavu."

"Boljše je tako! — Ne bala dobro pod tujo streho razliti ru!"

"Tudi ti, gospod?"

"Prijatelj... Spomni se me njih otroških let, in vse napovedovanje se ti razbline v kakor oblak!"

"Seveda — seveda, on bo krat kralj, in jaz — jaz vedno mo Černin!"

"Toda meni za celo življenje enako ljub in drag tovariš!"

"Kaj mi pomaga vse — Sobehrdove oči so se vpele široko morško gladino, kjer na daljnem obzoru lesketale ladje nalik srebrnim piščancem."

"Le da bi mi ne bilo nikdar ha obžalovati svojega poto — rad bi — res nerad..."

Mladenčica sta zdaj umolknila.

Sobehrdov pogled se je nepetno vpil na sive morške love, in v njegovi duši je bilo mirnejše, kakor je na morju, dar zabesne ti valovi, ko sebi bi drug ob drugem in se nato potopita v vrtoglavo propad."

"On je kraljevič, in jaz le..."

"Za Boga in svetega Vaha oprosti se teh misli, ne greš z njimi življenja..."

"Vratislav — ali mi veruje?"

"Verujem..."

Sobehrd je položil zdaj svoje roke knežiču na rame in mu gledal v obličje, kar najbistreje je mogel...

Knežič se je tega izraza na njegovem obličju skoro prestrašil njegovih oči je švigal na, za mlade duše nikdar ne več dobremu.

"Ne boj se me — ne umi se..."

Tudi ta njegov glas je tako ledeno.

"Če bi se hotel in mogel opustiti teh misli, bi jih moral piti s svojim življenjem vred morskem dnu... Ali me razumeš, Vratislav? — Tvoje stre ne more nihče iztrgati iz te duše — jaz sam najmanj... me razumevaš zdaj, Vratislav! Oprosti mi, da sem tako zamisljen in pozabljen, da si ti knežiču jaz — e le Černinovec..."

Vratislav je pritisnil mladenca na svoje prsi, in oba mlada sta dolgo — zelo dolgo ostala objeta.

"Blagoslovi vajino prijateljstvo dobrotno nebo!"

Za njima se je oglašil z najjasnejšim glasom oče Dobrogost. Vračal se je od morskih hribov, kamor je odšel pred dvema dnevi z dvema starostoma z Bogom obljubujoč jima, da kar najbistreje pogleda v ta kraj...

"In zdaj vaju prosim na čezbo! — Že tako jim bo dolga čas po vaju dveh... In plemeniti mladenič, nismo niti časa, da bi te poslušali, kako je v domovini! — Moja ga je mnogo let ni stala na tleh... In ali je čudno, da penim in koprim po novih ljube domovine..."

"Saj se vrneš z nami, oče!"

"Tudi temu veselju se bom ral odreči!"

"Da bi ti ne hotel z nami v domovino?"

"Ljubim češko zemljo, in svojo mater, ki me je odgojila še mnogo let počiva na polju pri svetem Vidu..."

Oče Dobrogost je za trenutek prenehal.

"Toda ali zamorem zapustiti kraje, ki bi potrebovali vseh jih mojih, če bi bilo tega kralja življenja trikrat toliko!" morem zapustiti deželo, kjer me, katero sem vsejal, tako poganja, raste, dozoreva — no pride žetev, predno se vrne spravi v skednje... V domovino so sposobnejše glave od moje, da ali bi me mogli kar tako stititi tukajšnjim dvorcem in kajnjim vasicam? Moje bodo tudi na smrtni postelji le za vas, za drago otčino, vami nazaj mi ne bode moglo. Če se po mojih besedah križ-povodi, kamor pojdem, tem bo tudi slovanški jezik pokrajina obvarovan nemških vodh bo napravljena naša meja, in tako, upam, da svoji domovini izkažem uslugo..."

Vsi trije so prišli med žvoren.

Tu jih res še niso mogli kati.

(Dolgo prihodnja)